

Motion till riksdagen 2022/23:1006

av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD)

Långsiktigt planerande och byggande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att befolkningens preferenser ska efterfrågas vid planering och gestaltning av offentlig miljö, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur medborgare kan ges konsekvent möjlighet till inflytande över byggande, stadsplanering och offentlig konst i stadsmiljön och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur kulturell planering kan införas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur ett kommunalt arkitekturprogram bäst kan implementeras och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen bör ses över i syfte att förhindra rivning av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas åtgärdskrav och vite vid förstörelse av kulturhistoriska värden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett stärkt juridiskt skydd för kulturhistoriska byggnader som inte ska förhindra brukande kan tas fram och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att avskaffa hissnormen för studentbostäder och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klassificera studentbostäder som elevhem och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheter till fler förenklingar av plan- och bygglagen (2010:900) som kan leda till en förenklad plan- och byggprocess för alla parter och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att utvidga lagstiftningen om regional planering till att gälla i hela Sverige och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa goda samhällsekonomiska effekter genom en översyn av innehållet i kommunala vatten- och avloppsplaner och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksintresseområdena bör begränsas till antal och omfattning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra byggnation i områden för utveckling i nuvarande områden av riksintresse och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera strandskyddet och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utredning av möjligheter till markförsäljning ovanför odlingsgränsen i syfte att möjliggöra tillväxt och byggnation och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det finns ett stort behov av förbättrade möjligheter till planering och byggande i hela landet. Sverige är ett mycket vackert land, med en unik natur och varierande bebyggelse. Det finns ett stort kulturhistoriskt värde i de äldre vackra byggnader som vi har kvar. Uppmuntran ska därför ges att skydda, bevara och förvalta dessa byggnader väl. Vi vill värna en trygg boendemiljö som innefattar både gemenskap och kultur som viktiga beståndsdelar och där utformningen av estetiskt vackra bostäder skapar en hållbar helhet. Detta utan att möjlighet till utveckling och användning av kulturmiljö och kulturhistoriska byggnader försvinner.

Behov finns av en mer långsiktig planering för tillgång på bostäder, regel-förenklningar inom byggprocessen och ett bättre samspel med infrastrukturen i det regionala bostadsplaneringsstödet. Bostadsbyggandet kan, genom en minskad byråkrati vid nya byggprojekt och en kompetensförstärkning i kommunen för byggprocessen, ske i en snabbare takt än idag. En ökad konkurrens mellan byggbolagen och finansiella möjligheter för fler byggbolag att anta byggprojekt, ska hjälpa till att minska byggkostnaderna. Därmed kan boendekostnaderna minskas, vilket är av största vikt för att fler ska kunna efterfråga de bostäder som byggs och skapa förutsättningar för att få till en bättre flyttkedja. Olika intressen behöver vägas mot varandra, men hinder från utveckling, tillväxt och byggande bör arbetas bort. Detta samtidigt som hänsyn tas till känsliga miljöer.

Offentlig gestaltning

Befolkningens preferenser bör efterfrågas, kring utformningen av vår gemensamma miljö och gestaltningen i det som byggs. Hur människor upplever sin offentliga miljö påverkar välmåendet och trivseln. En stil och estetik som anses tilltalande och harmonisk kan ses som samhällsekonomiskt gynnsamt. Större hänsyn ska tas till

befolkningens önskemål vid gestaltning och utförande av offentlig konst och nybyggnation.

När det gäller offentligt finansierad konstnärlig gestaltning i den gemensamma miljön är det viktigt att medborgarna ges inflytande i dess utformning, i och med att man står som medfinansiär. Gemensamma miljöer ska bidra till en positiv upplevelse som också kan främja en god hälsa i befolkningen. Detta gäller både miljöernas funktion och deras estetiska utformning.

Allmänhetens delaktighet

En utredning behövs om hur medborgarna kan få inflytande över de miljöer som de vistas i. Ett alternativ kan vara införandet av ett, i någon form, demokratiskt valt råd i kommunerna. Ett annat alternativ kan vara att ge medborgare större möjlighet att tycka till om olika samhällsbyggnadsförslag i sitt närområde. Detta genom att anordna lokala omröstningar i anslutning till platsen för ett nytt projekt. Eventuellt skulle olika former av delaktighet i processerna kunna variera utifrån projektens storlek och antalet berörda.

Sverige utgör medborgarnas gemensamma hem. Finns ett folkligt missnöje kring hur miljöerna i det gemensamma hemmet tar form är det av yttersta vikt att missnöjet adresseras. Genom att öka allmänhetens direkta inflytande över nya miljöers utformning undviks att tjänstemän, arkitekter och politiker gör subjektiva bedömningar av vad som är vackert. Istället kan en utformning av den gemensamma miljön åstadkommas genom omröstningar. Det bidrar till större inflytande från invånarna och därmed kan utformningen vinna acceptans, både för de som avser att göra ändringar i den gemensamma miljön och för de som bor i anslutning till denna förändring.

Förslag kan initiera en debatt kring stadsplanering och arkitektur som är anpassad efter människors behov och önskemål. Det innebär att man bör sträva efter att bygga miljöer som beaktar det mänskliga behovet av social samvaro, närhet till naturen och skönhet. Platsens och invånarnas historia och identitet bör också bejakas. Den estetiska gestaltningen är av stor vikt för invånare, för att känna sig hemma, för att känna samhörighet och för ökad trivsel och välmående. Vidare är det medborgerliga inflytandet i samhällsbyggnadsprocesserna av stor vikt för ökad demokrati och för att alla ska kunna påverka på riktigt.

Det finns undersökningar om att det går att mäta om en stadsmiljö är bra eller dålig för människans välmående och att en repetitiv, likriktad arkitektur kan innebära motsatsen till välmående hos människor. Vidare finns undersökningar som visar att många människor föredrar äldre tiders arkitektur gällande gestaltning och material. Många personer föredrar småskalighet, variation och välkända och naturliga material.

Invånares preferenser bör vara avgörande för offentliga miljöer som alla ska vistas i. Dagens påverkansmöjligheter är inte fullgoda. Ett system bör inrättas där medborgarinflytandet tas omhand på ett genomgående sätt, där synpunkter kan inlämnas eller omröstningar ske, vilket ska vara vägledande och tas om hand i alla fall av stadsbyggnadsprocesser.

Uppmuntra traditionsenlig byggnation

Sverige har en rik byggnadstradition som förtjänar att bevaras. Historiskt förankrade byggnadsmiljöer skapar en hemkänsla och trygghet för invånarna. Det kan även ha en positiv inverkan på turistnäringen. Ett sätt att värna det kulturella och estetiska arvet kan vara att införa en så kallad kulturell planering. Det är en metod som i samhällsbyggnadsfrågor sätter fokus på medborgardialog. Den unika platsens förutsättningar och historia, det lokala kulturarvet och omgivande bebyggelsestruktur – allt tas i beaktande för att skapa en social känsla och samhörighet i området.

I miljöer med inslag av kulturhistoriska byggnader ska vid nybyggnation storskalig likriktad byggnation motverkas. Generellt ska byggnation likt de så kallade miljöprogrammen undvikas. Historiskt förankrade byggnader ska bevaras och renoveras då dessa skapar identitet och atmosfär. Syftet bör vara att lyfta fram områdets eller kommunens unika identitet utifrån geografiska och historiska förutsättningar. Detta för att skapa en ökad trivselseffekt och känsla för miljöer som är unika och välbevarade. Möjligheter till införande av kulturell planering behöver ses över.

Kommunala arkitekturprogram

Estetiskt tilltalande arkitektonisk gestaltning är av vikt av hållbarhetsskäl och för ökat välmående för kommunmedborgare. Ett kommunalt arkitekturprogram bör upprättas i varje kommun, något som endast ett fåtal kommuner har. Arkitekturprogram i kommunerna kan vara ett verktyg för att nå förbättrad arkitektonisk kvalitet och estetisk hållbarhet i hela landet. Någon form av mellansteg behövs mellan översiktsplan och detaljplan, alternativt inslag i dessa processer där samrådsförfarande med länsarkitekt, kommunarkitekt, civilsamhället och medborgarna ingår.

Genom ett kommunalt arkitekturprogram kan kvalitet, traditionell svensk byggnadskonst och hantverkskunnande samt tidstypisk harmonisering med befintlig kulturmiljö bli en viktigare aspekt vid upphandling än det har idag.

Förhindra rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer bör bevaras för att ta hand om det som tidigare generationer byggt, för att bevara det svenska kulturarvet. Det medverkar till att bygga identitet och bidrar till ökad tillhörighet samt trivsel och hemkänsla. Det finns även ett hållbarhetsperspektiv i detta. Att bevara befintliga byggnader och miljöer bidrar till återanvändning, cirkularitet, månande om miljön och ansvarstagande.

Under 1900-talet, i synnerhet under 1960- och 1970-talen, svepte en rivningsvåg över Sverige. Stora delar av ett rikt arv i form av vacker, historisk och kulturellt värdefull arkitektur gick då förlorade. Under de två decennierna revs cirka 40 procent av de svenska städernas äldsta bostadsbestånd. Exempelvis revs mer än 700 stycken byggnader i Stockholms innerstad. Omfattande rivningar har även skett i många mindre orter.

Även idag rivs alltför många av de historiska byggnaderna. Detta behöver motverkas. Värdefull arkitektur och offentliga miljöer bör värnas. Kommunerna har en avgörande roll i bevarandet av sådan arkitektur. Likväl bör det klarläggas vad som kan göras på nationell nivå för att undvika rivning av historiska byggnader och miljöer. Det bör utredas hur lagstiftningen kan ändras till förmån för ökat bevarande och mot sådan rivning.

Åtgärdskrav och vite vid förstörelse av kulturhistoriska värden

Byggherrar och exploatörer bör liksom kommuner vara trygga i att det finns proaktiva möjligheter, incitament och ålägganden som möjliggör ansvarstagande för kulturmiljön i ett tidigt skede i processen. Samtidigt är det centralt att överträdelser kan rendera i böter, eller vite, för de exploatörer som undviker eller bortser från att ta hänsyn till känsliga kulturmiljöer, trots medvetenhet om det ansvar som åligger dem. Regeringen bör därför utreda hur lagstiftning kan utformas för möjliggörande av sanktioner vid överträdelser.

Om en kulturmiljö förstörs bör den i vissa fall kunna återställas eller byggas om. Ifall en folklig opinion markerar mot brist på kulturhistorisk hänsyn eller brist på skönhetsvärden vid nybyggnation i ett område, bör frågan om återställande och förskönande av miljön kunna väckas. Aktörer som medverkat till att förstöra en kulturhistorisk miljö genom att riva och/eller bygga nytt utan hänsyn till anpassning och skönhetsvärden, bör kunna åläggas att återställa och/eller försköna den. Det bör utredas hur detta ska kunna krävas och hur regler bäst utformas.

Stärkt skydd för kulturhistoriska byggnader

Det är av största vikt att det vi ärvt av tidigare generationer också förvaltas väl och kan efterlämnas till kommande generationer. Arkitektoniskt vackra, särskilda och för sin tid och stil värdefulla byggnader bör bevaras till eftervärlden. En historisk miljö kan vara viktig såväl för trivsel som för att stärka gemenskapen hos befolkningen. Den ofta tidstypiska utformningen väcker entusiasm och nyfikenhet hos många människor. Dessa byggnader och miljöer stärker därigenom attraktiviteten hos en stad eller ett kvarter, för boende, turister, investerare och näringsliv. Skyddet för kulturhistoriska byggnader behöver stärkas i plan- och bygglagen. Detta utan att mindre, rent tekniska ändringar för att bevara och för att kunna bruka byggnaden förhindras.

Avskaffa hissnormen på studentbostäder

Huvudregeln är att byggnader som uppförs och har fler än en våning, ska ha hiss för att uppfylla krav på tillgänglighet. Regeln gäller för alla slags byggnader och omfattar därför både småhus och flerbostadshus.

Byggnormerna behöver förenklas i syfte att möjliggöra byggande av nya fastigheter med en lägre produktionskostnad. En faktor som håller upp de höga kostnaderna i

nyproduktionen är den befintliga hissnormen. Normen med hiss i nyproduktion behöver därför avskaffas för den typ av lägenhet som oftast riktar in sig mot studentboende. Att avskaffa hissnormen i studentbostäder innebär att priserna på denna form av nyproduktion kan sänkas. Detta i sin tur ökar incitamenten att bygga fler bostäder till studenter och att samtidigt hyrorna på nyproducerade studentboenden kan sänkas. Det är en nödvändig utveckling, både gällande studenternas ekonomiska möjlighet att efterfråga en studentbostad och för att vi ska kunna få till stånd en nödvändig tillväxt av bostäder för våra studenter och i längden underlätta för högre studier.

Klassificera studentbostäder som elevhem

Satsningar på studentbostäder är nödvändiga utifrån en studiesocial kontext. Rent praktiskt och ekonomiskt fyller de en viktig funktion för kunskapsbildningen i samhället. Det är även av särskild vikt att åtgärder tas fram för att komma studerande till del, vilka ofta har en pressad ekonomisk situation. Att betala samma fastighetsavgift för en studentbostad, ofta bestående av ett enkelt så kallat korridorrum, som för en attraktiv bostadsrätt i samma storlek är inte rimligt.

Ett led i att minska kostnaderna för studenter bör därför vara att alla studentbostäder istället klassificeras som elevhem. Genom att förändra klassificeringen kan studentbostäderna ges undantag i fastighetstaxeringslagen och därmed undvika fastighetsavgiften som följd. Det är ett självklart steg att ta i och med att studentbostäderna inte alltid lever upp till kraven på en fullvärdig bostad. Det finns sammantaget flera skäl för studentbostäder att klassificeras som elevhem.

Plan- och bygglagen behöver förenklas och förtydligas

Ett av sätten att öka och förenkla byggandet i Sverige är att det skapas en effektivare och mer lätthanterlig plan- och byggprocess. Idag kan tungrodd administration och upplevt svårhanterliga processer förhindra att byggandet når den takt som behövs för att råda bot på bostadsbristen i Sverige. Kommunerna behöver ha goda förutsättningar för att kunna minska sin administrativa börda, vilket i sin tur skulle underlätta för byggandet. Samtidigt kan detta leda till minskade kostnader för både företag och privatpersoner genom att ledtiderna kortas ner. En smidigare plan- och bygglag ska beröra både företag, kommuner och privatpersoner. För privatpersoner ska både nya husbyggen och förändringar av befintliga hus eller tomter omfattas av förenklingar.

I civilutskottets betänkande 2020/21:CU24 behandlades hur MKB-direktivet (miljökonsekvensbeskrivning) ska genomföras. Ett MKB-projekt som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska prövas genom detaljplaneläggning, miljöorganisationer ges utökad rätt att överklaga bygglov och förhandsbesked som avser ett MKB-projekt och det ska framgå av plan- och bygglagen. Den utökade klagorätten riskerar att leda till att byggnation och anläggningar av stort allmänintresse försenas och fördyras samt att byggprocesser försvåras. Genomförandet av EU-direktivet innebär mer än vad som skulle krävas. En mer ändamålsenlig klagorätt skulle istället behöva utformas. Dessutom bör det säkerställas hur informationen om tillämpning ska ges till allmänheten.

Det beslutades 2021 att klimatdeklarationer för byggnader ska införas där byggherren ska upprätta och ge in en klimatdeklaration till ansvarig myndighet när en byggnad uppförs. Liksom remissinstanser menar, kommer klimatdeklarationer inte att leda till minskade koldioxidutsläpp i närtid. Deklarationerna kan leda till snedvriden konkurrens och att vissa byggnadsmaterial missgynnas, till förseningar i byggprocessen, ökad administration, ökat antal interimistiska slutbesked och längre handläggningstider samt även ökade byggkostnader. Ett frivilligt system med miljöcertifiering kopplad till gränsvärden är istället att föredra. Här borde istället riktlinjer tas fram som hjälp till frivillig klimatcertifiering på marknaden.

Det är riskabelt om flera pålagor införs som försvårar för byggbolag och byggmarknaden och förlänger byggprocesserna. Istället bör förenklande förslag läggas fram och man bör undvika överimplementering av EU-direktiv i svensk lagstiftning.

Regional bostadsplanering

För att stat, regioner och kommuner gemensamt ska kunna planera för bostadsbyggande, infrastruktur och kollektivtrafik, behövs regional planering. Regionen kan bidra med kompetens som framför allt de mindre kommunerna, varifrån arbetspendling sker, saknar. En regional översiktsplanering ska fortfarande innebära att beslutanderätten ligger på kommunal nivå för bostadsbyggandet. Den första januari 2019 ändrades lagen så att regional planering ska ske i Stockholms län och Skåne län. 2022 beslutades att även regional planering ska ske i Hallands län. I övriga län ska regional utvecklingsplanering ske enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar. Regional fysisk planering är tänkt att som ett led i att åstadkomma mer enhetlighet i landet införas i ytterligare län när behov av och förutsättningar för sådan planering finns. Detta tas upp i prop. 2017/18:266. Regional planering behöver utökas att gälla i fler län.

År 2015 framförde Bostadsplaneringskommittén i sitt betänkande till regeringen att för att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet och en långsiktigt hållbar utveckling i alla delar av landet, behövs en ny regional planering. I SOU 2018:35 ”Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar” föreslås ett nytt arbetssätt för att få staten och kommunerna att ta ett gemensamt ansvar, skapa en samsyn på vad bostadsbristen består i och hur den ska lösas på alla nivåer i det offentliga Sverige. Centralt för arbetssättet är regionerna. För att reglera det gemensamma arbetssättet föreslår utredningen en ny bostadsförsörjningslag.

Enligt lag 2013:866 ska länsstyrelsen verka för samordning mellan kommunerna i frågor om bostadsförsörjning. Länsstyrelserna ska enligt förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion verka för att behovet av bostäder tillgodoses. I regleringsbrevet för 2019 fick länsstyrelserna ett återrapporteringskrav med innebörden att redovisa hur de har verkat för att behovet av bostäder tillgodoses, vad det strategiska arbetet bidragit till och vilka utmaningar som finns. Kring detta har frågor ställts, och hänvisningar har gjorts till olika lagar, förordningar, utredningar och uppdrag av ansvariga i regeringen. Det är uppenbart att helhet och tydlighet behövs och att regional bostadsplanering ska gälla för fler regioner för en integrerad planering av bostadsförsörjningen.

Kommunal vatten- och avloppsplan

Kommunala vatten- och avloppsplaner är viktiga för att skapa långsiktig planering för kommunens utbyggnad och framväxt. Va-planering (planering av vattenförsörjning för dricksvatten och hanteringen av avloppsvatten) handlar också om i vilken ordning olika geografiska områden ska åtgärdas, vem som ska utföra arbetet och hur delaktighet och engagemang hos berörda aktörer skapas. För att minska konflikter kring utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp behöver dessa planer vara baserade på längre sikt för att skapa förutseende för fastighetsägare.

En investering i vatten och avlopp är mycket kostsam, varför fastighetsägare ska kunna känna sig trygga med hur planeringen ser ut i kommunen. Vid utbyggnad bör samråd vara ett obligatoriskt förfarande för att öka förståelsen för anslutning och med syftet att finna bästa lösningen. De hushåll som vill vänta med anslutning bör kunna göra det.

Ett tillkännagivande har riktats till regeringen om att en fastighetsägare med enskilt avlopp inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala vatten- och avlopps nätet. Detta under förutsättning att det egna avloppet uppfyller de gällande miljö- och hälsokraven.

Det finns behov av större flexibilitet i val av lösning för vatten och avlopp på landsbygden. Dagens regler om anslutning av enskilda avlopp till kommunala avlopps nät innebär oproportionerligt höga kostnader för den enskilde. Fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav ska inte behöva ansluta till ett kommunalt avlopp. Kommunen ansvarar för planläggningen av mark och vatten, för att marken används till det den är mest lämpad för och för att den bara planläggs om det är lämpligt från allmän synpunkt. I bedömningen av om marken är lämplig ska enligt Boverket kommunen särskilt ta hänsyn till bland annat hälsa och säkerhet, vattenförsörjning och avlopp samt olyckor, översvämning och erosion. Detta ansvar innebär att kommunen vid detaljplanläggningen ska ha försäkrat sig om att dagvattenhanteringen går att lösa inom planområdet och att man kan visa hur det kan göras.

2022 behandlades i civilutskottet den föregående regeringens förslag i propositionen Vägar till hållbara vattentjänster som handlar om hantering av och planering för vatten- och avloppslösningar. Kommunen ska ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning. Det föreslås också att varje kommun ska ha en vattentjänstplan. Dessutom föreslås bemyndigande som möjliggör att meddela föreskrifter om skyldighet att kontrollera små avlopps- anläggningars funktion och att lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten. Vi är inte motståndare till kommunala va-planer, men de kommuner som önskar upprätta va-planer kan genomföra detta oberoende av om lagen införs nu eller ej. Vi delar också Svenskt Vattens invändningar kring att risken för skyfall och översvämningar inte kan hanteras enbart som en va-fråga. Vi är negativa till förslaget om bemyndigandet som möjliggör meddelande om föreskrifter och skyldighet gällande små avlopps- anläggningar. Därigenom möjliggörs nämligen införande av avloppsdeklarationer, vilket kan bli mycket kostsamt och besvärligt för husägare.

En översyn bör göras av vad planen kan eller ska innehålla för att på bästa sätt skapa rätt förutsättningar för kommunen att planera utbyggnad och skapa goda samhälls- ekonomiska effekter samt för att på bästa sätt gynna enskilda fastighetsägare.

Översyn av riksintressena i syfte att öka utveckling och byggnation

Riksintressen övertrumfar ofta kommunala byggplaner, vilket innebär problem då tillväxt, byggnation och fler bostäder behövs. Riksintresseområdena är omfattande till antal, geografisk utbredning och skyddsnivå. Miljöbalken (1998:808) styr och varje område har även särskilda förbud eller krav på hänsyn. En vilja från lagstiftarens sida för skydd av riksintressen var att det skulle råda balans mellan skydd och lokalsamhällets behov samt att dialog skulle ske mellan parterna. Tolkningen av regelverket har istället ofta skett i en alltför ensidig riktning till förmån för skydd av miljöintressen och till nackdel för utveckling av lokalsamhällen. Detta har drabbat byggande negativt.

Utredningen Bostadsförsörjning och riksintressen, SOU 2014:59, lade fram ett förslag om bostadsförsörjning som riksintresse, men förslaget gavs inte gehör. I utredningsdirektivet till Planering och beslut för hållbar utveckling, SOU 2015:99, ingick syftet att minska riksintressenas omfattning. Det motverkades istället med nya förslag om ytterligare riksintressen. Det behöver tas hänsyn till den lokala bostadsplaneringen, och behov som intressenter för samhällsutveckling lyfter bör inkluderas relaterat till hur riksintresseområden ska skyddas.

Både investeringar och boende är viktiga i hela landet, och därför behöver byggande möjliggöras i högre grad. Att locka investeringskapital och bra bostadslägen är av vikt men konkurrerar med skyddet i riksintresseområden. Ett exempel på behov 2021 var de stora industrisatsningarna i norra Sverige som kräver byggande, inte minst bostäder. Behov av en fördubblad byggtakt för bostäder i Norrbotten till ungefär 5 000 stycken per år påtalades. Oro uttrycktes från Byggföretagen för att byggprocesserna kan dra ut på tiden på grund av skyddet av riksintressen, vilket hindrar tillväxten i regionen.

Ett antal myndigheter har gjort en översyn av anspråk och aktualitetsprövning för minskning av målkonflikterna. Syftet var att minska antal och utbredning av anspråk av riksintressen. Uppdraget redovisades 2021 i rapporten *Åtterrapportering regeringsuppdrag Identifiering av riksintresseanspråk för kulturmiljö och naturvård som behöver aktualitetsprövas*. Där framgår att 21 procent av riksintressen för kulturmiljö respektive 11 procent avgörs prioriterade av områden som står i målkonflikt med bostadsbyggande, av översynen efter sammanvägd bedömning. I synnerhet den andel som prioriteras gällande riksintresseområden för naturvård, 11 procent, framstår som en för liten andel. Andelarna för begränsning är inte heller färdigutredda. Länsstyrelsernas rapport har lett vidare till uppdrag till Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Uppdraget pågår och ska redovisas till Regeringskansliet, Finansdepartementet, senast den 31 januari 2023.

För näringslivet i Sverige, fler arbetstillfällen och utveckling i lokalsamhällen behövs en tillräcklig minskning av områdena samt anpassningar i återstående områden, inte minst när det gäller utökad nödvändig bostadsbyggnation.

Reformerat strandskydd

Sveriges stränder är en naturtillgång av stort värde. Stränderna längs sjöar och vattendrag, liksom längs kusterna och skärgårdarna, är betydelsefulla för allmänheten och för det växt- och djurliv som är beroende av vattenmiljöer. På många håll har ett strandskydd på flera hundra meter blivit ett hinder för nybyggnationer. Strandskydds-

lagstiftningen har tidigare ändrats med syftet att förtydliga bestämmelserna, men även för att anpassa lagstiftningen till de lokala och regionala förhållandena. Därmed skulle syftet att begränsa nybyggnation i områden som riskerar att överexploateras kvarstå, men möjligheterna ökas att medge dispens i områden där det finns gott om orörda stränder.

Genom lagändringen gavs alla kommuner möjlighet att ge dispens för strandnära områden, med hänvisning till landsbygdsutveckling. I motsatt riktning mot intentionerna har länsstyrelserna på många håll i landet beslutat om ett utvidgat strandskydd. Naturvårdsverket konstaterade vid en översyn att det finns stora områden med utvidgat strandskydd utan tydligt angivna motiv.

Länsstyrelsen har stöd för att utvidga zonen till upp till 300 meter från strandlinjen, om det behövs för att säkerställa strandskyddets syften. Det kan till exempel gälla områden som är av riksintresse för naturvården och friluftslivet, kust- och skärgårdsområden som inte redan förlorat i betydelse på grund av exploatering, grunda havsbottnar av betydelse för flora och fauna och tätortsnära strövområden.

Detta kan leda till negativa konsekvenser för olika näringar, för utveckling och för byggande. Ett kortare strandskyddsavstånd är ofta att förorda. Detta skulle tillsammans med allemansrätten och övriga skyddsformer i de allra flesta fall utgöra ett fullt tillräckligt skydd. Viktigare än avstånd mellan bebyggelse och vatten är att bibehålla nuvarande regler om människors rätt till fri passage nära vatten. Strandskyddet ska förändras så att regelverket utformas flexiblere än idag. Länsstyrelsernas möjlighet att överpröva kommunala bygglösa i strandskyddslagen ska begränsas.

En översyn av strandskyddsreglerna ingick i det så kallade januariavtalet. Det resulterade i den politiska kompromiss som behandlades i miljö- och jordbruksutskottet 2022 – En ökad differentiering av strandskyddet, proposition 2021/22:168. Riksdagen avlog förslaget. Vi ansåg att förslaget var otillräckligt för att verkligen underlätta byggande nära vatten och dessutom på flera sätt otydligt. Det behöver istället tillsättas en ny utredning för ett strandskydd anpassat efter regionala och lokala förutsättningar, med tydlig målsättning att öka möjligheterna till markanvändning och byggande nära vatten genom förutsägbara regler.

Möjliggör utveckling och byggnation ovan odlingsgränsen

Odlingsgränsen i norra Sverige är den administrativa gränsen mellan fjälltrakter och för odling lämpade områden, vilka finns i Norrbottens och Västerbottens län. Gränsen utstakades på 1870- och 1880-talen för att förhindra att nybyggen anlades på otjänlig mark och för att skydda samerna från intrång. Den praktiska betydelsen av gränsen har minskat, men den har betydelse för rennäringslagen och vissa jakt- och fiskerelaterade regelverk.

Ovanför odlingsgränsen är möjligheten för kommuner att köpa statlig mark kraftigt begränsad. I de fall staten är den största markägaren i en kommun föreligger risk att tillväxten i området och nödvändig byggnation för näringsliv, företagande, industri och bostäder bromsas, på grund av markbrist. Behovet av flera bostäder är stort i områden där nya arbetstillfällen växer fram, och detta behöver tillgodoses. Problemen med att statligt ägd mark försvårar utveckling i kommuner berör många gånger landets mest

glesbefolkade kommuner. I exempelvis Kiruna äger staten cirka 80 procent av landområdet, medan kommunen själv endast har tillgång till en procent av marken. Detta försvårar nödvändig stadsomvandling, planering och byggnation. Kiruna omgärdas även av flera områden med olika typer av skydd. Sammantaget försvåras byggnation kraftigt. Rimligt är att olika intressen behöver tas hänsyn till. Det gäller inte minst utveckling, planläggning och byggnation i områden som kan expandera där ett utvecklat näringsliv med många arbetstillfällen är möjligt.

Regeringen bör utreda om regelverket för markförsäljning ovanför odlingsgränsen bör förändras, i syfte att så långt det är möjligt skapa likvärdiga förutsättningar för markförsörjning, tillväxt och byggnation i landets alla delar. Hänsyn bör tas till beaktande av särskilt känsliga naturmiljöer.

Mikael Eskilandersson (SD)

Angelica Lundberg (SD)

Roger Hedlund (SD)

Martin Westmont (SD)